

Ҳаж ибодати учун лозим бўлган умумий шартлар | Фиқҳ дарслари (349-дарс)

19:00 / 09.10.2025 1516

Ҳажнинг фарз бўлиши учун эркагу аёлларда лозим бўлган умумий шартлар ва аёлларга хос бўлган шартлар мавжуддир.

Эркагу аёлларда бўлиши лозим бўлган умумий шартлар қуйидагилардан иборат:

1. Ўзига зарур нарсалардан ва қайтиб келгунча аҳли аёлининг нафақасидан ортиқча зоди роҳиласи бор бўлиши.

Аллоҳ таоло Оли Имрон сурасида шундай деган:

﴿۱۱﴾ اَلْعَالَمِينَ عَنِ عَنِّي اَللّٰهُ فَاِنْ كَفَرُوْا مِنْ سَبِيْلًا اِلَيْهِ اَسْتَطَاعَ مِنَ الْبَيْتِ حِجُّ النَّاسِ عَلٰى وَاَللّٰهُ

«Одамлардан йўлга қодир бўлганларига Аллоҳ учун Байтни ҳаж қилмоқ бурчдир. Кимки куфр келтирса, албатта, Аллоҳ оламлардан беҳожатдир» (97-оят).

Ушбу ояти карима ила ҳаж ибодати фарз бўлган. Маънонинг ўзидан билиниб турибдики, ҳаж ибодати ҳаммага ҳам фарз бўлавермайди. Балки «Одамлардан йўга қодир бўлганларига» фарз бўлади. Улар кимлар? Улар соғлиги яхши, ҳажга бориб-келишга оиласидан орттирган маблағи бор, йўлида хавф-хатар йўқ, аёл киши бўлса, маҳрами бор шахслардир.

Ушбу шартларни ўзида мужассам этган ҳар бир мусулмонга умрида бир марта ҳаж қилиш фарздир. Улар имкони бўлиб туриб ҳаж қилмасалар, катта гуноҳ қилган бўладилар. Шунинг учун ҳам оятнинг охирида:

«Кимки куфр келтирса, албатта, Аллоҳ оламлардан беҳожатдир», дейиляпти.

Яъни кимки имкони бўлиб туриб ҳаж қилмаса, Аллоҳ таоло оламдаги ҳаммадан ҳожати йўқ Зот, ҳаж қилмаганнинг тоатидан ҳам беҳожатдир. Бу оятда имкони бўлиб туриб ҳаж қилмаслик куфрга тенглаштириляпти.

لُؤْسَرَايَ: لَأَقْفَ، مَلَسَوْهُ يَلْعَلْ لَأَصْبِي بِنَالِ لَأَلْجَرَاءَجَ: لَأَقْ، رَمُعْرَبَانَع
هَجَامُنْ بَأَوْيْ ذِمْرَتِ لَأَهَاوْرَ. «لَعْلَحَارْلَأَوْ دَارْلَأ» : لَأَقْ ؟ حَحْ لَأَبْجُؤْيْ أَمْ هَلْلَأ

Ибн Умар розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

«Бир киши Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб:

«Эй Аллоҳнинг Расули! Ҳажни нима вожиб қилади?» деди.

«Зод ва роҳила», дедилар».

Термизий ва Ибн Можа ривоят қилишган.

«Зод» деганда ҳажга бориб, келгунча етадиган маишат (ейиш-ичиш ва кийиш) учун керакли сарф-харажат тушунилади.

«Роҳила» деганда эса ҳажга бориб, келгунча етадиган йўл харажатлари англанади.

Ана шу икки нарсага эга бўлган кишига, албатта, бошқа шартлар ҳам мавжуд бўлганда, ҳаж ибодатини адо этиш фарз бўлади.

نَوَدُّوَزَّتَيَّ اَلْوَنَ وَوَجَّحِي نَمِّي لَالِهَ اَنَّا كَلَاقْ، اَمُهِنَعُ هَل لَّي صَرَّ سَابَعَنْ بَلَانَع
يَلَاغَتْ هَل لَّي زَنْ اَفْ، سَان لَّ اَوْلَ اَسْ، هَكَّم اَوْمَدَقْ اِدْفِ، نَوْلُ كَوْتُمْ لَّ اَنْحَنْ: نَوْلُ وُقَيَّ وَ
دُوَادُ وُبَّ اَوْ يِرَا حُبَّ لَّ اَهَاوَر. اَلْفَقْوَى اَزَادِ حَيْرَ فَايَكْ وَكَزَوْدُوا

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

«Яман аҳли ҳажга озуқа олмай келишар, «Биз таваккал қилувчилармиз», дейишар эди. Маккага келгандан сўнг одамлардан тиланчилик қилишга тушишарди. Бас, Аллоҳ таоло «Озуқа олинг, энг яхши озуқа тақводир»ни нозил қилди».

Бухорий ва Абу Довуд ривоят қилишган.

Бошқа бир ривоятда яманликлар: «Аллоҳнинг уйини ҳаж қиламиз-у, бизни оч қўярмиди», дейишар экан. Бу албатта, ҳар бир нарсага тайёргарлик кўриб юришга буюрадиган Ислом таълимотига хилофдир. Шу билан бирга, бу иш ҳажини Аллоҳга миннат қилишга киради. Шунинг учун ҳам Аллоҳ таоло ҳам руҳий, ҳам моддий озуқа билан озуқаланиб олишга амр қилмоқда. Шу билан бирга, ҳақиқий озуқа маънавий озуқа бўлиб, у тақво эканини яна бир бор эслатиб қўймоқда.

2. Хур.

وَبَّ حَحِّيَّ بَصَّ اَمِّيَّ اَ: مَلَسَ وَوَهِيَّ لَعُ هَل لَّ اَلَّ صَدَّ هَل لَّ اَلَّ لُؤَسَرَ لَاقْ: لَاقْ سَابَعَنْ بَلَانَع
تَامُّ مَثُ، هَلَّ هَلَّ اَوَّبَّ حَحِّيَّ كَوْلَمَّ اَمِّيَّ اَوْ، حَحِّيَّ لَعُ هَلَّ عَفْ، كَرْدَا نِ اِفْ، هَنْ عَ اَزَّجَ، تَامُّ مَثُ، هَلَّ هَلَّ اَ
مُكَّ اَحَلَّ اَوُّ دَمَّ حَ اَهَاوَر. «حَحِّيَّ لَعُ هَلَّ عَفْ، قَتَّ غُ اِنَّاو، هَنْ عَ اَزَّجَ اَ»

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Қай бир ёш болани аҳли ҳаж қилдирса-ю, кейин у ўлиб қолса, ҳажи ҳисобга ўтади. Аммо балоғатга етса, унга ҳаж фарз бўлади. Қай бир қулни аҳли ҳаж қилдирса-ю, кейин у ўлиб қолса, ҳажи ҳисобга ўтади. Аммо у озод қилинса, унга ҳаж фарз бўлади», дедилар».

Имом Аҳмад ва Ҳоким ривоят қилишган.

Қул кишига ҳаж фарз бўлмаган. Чунки ҳаж узоқ жойда, узоқ вақт давом этадиган ва сарф-харажат лозим бўлган ибодатдир. Қулга бу нарсалар

Ушбу қалам уч тоифа одамдан кўтарилган бўлиб, улар томонидан шариат таклифлари бажарилмаса ҳам гуноҳ ёзилмас экан.

1. «Уйқудагидан, токи уйғонгунича».

Чунки уйқудаги одамнинг ихтиёри ўзида эмас. Унда хушёрлик, бир нарсани идрок қилиш етишмайди. Бинобарин, ухлаб қолгани сабабли фарзу вожиб амалларни бажара олмаган одам гуноҳкор ҳисобланмайди.

2. «Ёш боладан, токи эҳтилом бўлгунича».

Балоғат ёшидан кичик ёшдаги болаларнинг ақлий ва жисмоний камолоти бўлмайди. Шунинг учун ҳам улар учун шаръий таклифларни бажариш мажбурий эмас. Мабодо ўша таклифларга хилоф қилсалар, гуноҳ ёзилмайди.

3. «Жиннидан, токи ақли киргунча».

Жинни одам ҳам ақли таклиф эмас. Зеро, «Ҳажнинг саҳиҳ бўлиш шартлари: Ислом, балоғатга етганлик ва ақл», дейилади.

6. Мусулмон бўлиши.

Исломда бўлмаган кишидан исломий ибодатни қилиш талаб қилинмайди. Агар у ўз ихтиёри билан исломий ибодатни қилса ҳам, барибир қабул бўлмайди. Қадимда кофирлик вақтида ҳаж қилган одамлар мусулмон бўлсалар, қайтадан ҳаж қилишлари фарз бўлган.

7. Яна йўлда омонлик.

Яъни йўлда ҳожининг ўзига ҳам, молига ҳам ҳеч қандай хатар бўлмаслиги керак. Аллоҳ таоло бандаларини хавф-хатар остига қўйиб, ибодатга чорламайди.

«Кифоя» китобининг иккинчи жузи асосида тайёрланди

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2022 йил 5 октябрдаги 03-07/7013-рақамли хулосаси асосида чоп этилган.